

Ponder

48

MEDEDELINGENBLAD VAN DE STICHTING TOT BEVORDERING DER NOTARIËLE WETENSCHAP

SEPTEMBER 2024

PAUL SCHNABEL TOEKOMSTGERICHTE VERZAMELAAR | **PAO NADER** TOEGELICHT
DE TRUST: EEN VREEMDE EEND? | **EUGENIE GRANDET** TUSSEN GELD EN RECHT

Stichting tot bevordering der
Notariële Wetenschap

Schenken en nalaten aan de Notariële Stichting

Graag maak ik als penningmeester van de Notariële Stichting (officieel Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap) de lezers van *Ponder* attent op de mogelijkheid om te schenken aan de Stichting. De Stichting is een erkend goed doel en door de Belastingdienst aangemerkt als ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Donaties zijn aftrekbaar van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. Het RISN is 2963449. Donateurs van een ANBI mogen hun giften aftrekken van de inkomsten- of vennootschapsbelasting. De Belastingdienst maakt bij schenkingen een onderscheid tussen gewone giften en periodieke giften. Gewone giften zijn donaties aan een goed doel die niet zijn vastgelegd. Het maakt daarbij niet uit of de schenking eenmalig of doorlopend is. Bij uw belastingaangifte kunt u alle gewone giften aan diverse doelen bij elkaar optellen. Voor de aftrek van gewone giften bestaat een drempelbedrag en een maximum. De drempel is 1% van uw drempelinkomen, met een minimum van 60 euro. Elke gift boven dit bedrag mag u aftrekken. U mag maximaal 10% van uw drempelinkomen aan gewone giften aftrekken.

Jeton van de notarissen uit het arrondissement Lyon: Vrouwe Fortuna schildert een haan, symbool voor waakzaamheid (1830)

Om in aanmerking te komen voor de aftrek van periodieke giften, moeten de donateurs en de ANBI de gift vastleggen in een schenkingsovereenkomst. Periodieke giften zijn volledig aftrekbaar van het belastbaar inkomen. Van een periodieke gift is sprake wanneer met een schenkingsovereenkomst is vastgelegd dat een donateur gedurende minimaal vijf jaar jaarlijks een vast bedrag schenkt. Voor periodieke giften geldt geen drempelbedrag en evenmin een maximum, hierdoor is uw belastingvoordeel groter dan bij gewone giften. Een periodieke gift heeft ook voor de Notariële Stichting voordelen. Het is namelijk voor een periode van ten minste vijf jaar verzekerd van uw steun.

Natuurlijk bestaat er ook de mogelijkheid om in uw testament de Notariële Stichting op te nemen. Mochten er vragen zijn over bovenstaande dan kunt u natuurlijk contact opnemen met de conservator van de Stichting (020-6756479).

Martin Schoenmaker

Toegang tot de cultuurhistorische collectie van de Stichting

Een belangrijk deel van de cultuurhistorische collectie van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap is ook online te bewonderen.

Surf naar de homepage www.notarielestichting.nl en klik op het blok Catalogus collectie. Met de zoekfunctie kunt u vele schatten van de Stichting bewonderen!

Wandrelief van een notaris, die op zijn hoge kruik aan zijn lessenaar zit. De Italiaans-Nederlandse keramist Luigi Amati (Rome 1940) ontwierp ca. 1970 diverse beroepentegels voor de Utrechtse Faience en tegelfabriek Westraven te Utrecht.

"Ponder" volgens Van Dale:

Unster, een soort evenaar met aan de ene zijde een haak en aan de andere een gewicht dat men af- en aanschuift, balans met ongelijke armen.

C O L O F O N

Ponder:

Mededelingenblad van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap,
Van Eeghenstraat 222, 1071 GM Amsterdam
Telefoon: 020 675 6479
E-mail: info@notarielestichting.nl
Website: www.notarielestichting.nl
ING-rekeningnummer: NL41 INGB 0000 5547 04

Redactie:

Daan Meijer, *conservator Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap*

Lay-out/productie:

FVM'Design, Francien van Maasdijk

Foto's:

omslag : Anne Roos
p. 2, 3, 19 : Anne Roos
p. 5 : Frank Koot
p. 6 : Waanders Uitgevers
p. 7, 9 : Sander van den Bosch
p. 11 : eigen foto Katherine Filesia
p. 13 : Last Dodo
p. 14, 15 : Creative Commons Public Domain
p. 16 : eigen foto Marije de Vries
p. 17 : eigen foto Maaïke Steegmans
p. 18 : Caspar van Heel
p. 19 : Stadsarchief Amsterdam
p. 19 : Frank Koot

De publicatie is mede mogelijk gemaakt door:

Vereniging Rembrandt te Den Haag
Het Cultuurfonds te Amsterdam
Het Concertgebouw Fonds te Amsterdam

Aan dit nummer werkten mee:

Wouter Burgerhart, *voorzitter Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap en bijzonder hoogleraar Fiscale aspecten van de notariële rechtspraktijk Rijksuniversiteit Groningen*
Carinne Elion-Valter, *verbonden aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, sectie theorie, sociologie en methodologie van het recht. Domeinen: recht & literatuur, rechtsstaat en democratie*
Caspar van Heel, *rechtshistoricus, van 1974 tot 2006 werkzaam als provinciaal archiefinspecteur in Overijssel*
Daan Meijer, *conservator Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap*
Lizanne Schipper, *freelance journalist*
Martin Schoenmaker, *penningmeester Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap en medewerker Radbouduniversiteit en Universiteit Utrecht*
Maaïke Steegmans, *juridisch adviseur en docent*
Marije de Vries, *bestuurssecretaris en jurist*
Gerdien Wuestman, *kunsthistoricus en wetenschappelijk redacteur Vereniging Rembrandt*

ISSN: 1385-7428

Inhoud

Schenken en nalaten aan _____ 2 Martin Schoenmaker
de Notariële Stichting

Ten Geleide _____ 4 Wouter Burgerhart

Ethiek voor het notariaat _____ 5 Daan Meijer

Een nalatenschap voor _____ 6 Gerdien Wuestman
de Vereniging Rembrandt

PAO nader toegelicht _____ 10 Lizanne Schipper
Pleidooi voor trustwetgeving in Nederland

Eugénie Grandet _____ 13 Carinne Elion-Valter
Tussen geld en recht, de notaris in
Eugénie Grandet van Balzac

Ars Notariatus _____ 16 Marije de Vries
Onwaardigheid

Ars Notariatus _____ 17 Maaïke Steegmans
Beheer van familievermogen
door middel van certificering

Het signet van de notaris (45) _____ 18 Caspar van Heel
Santiago de Compostela

Imponderabilia _____ 19 Daan Meijer

Op de cover van Ponder 48:

"C'est bien entendu, Messieurs?..
à huit mille francs l'Esquisse!"
Gekleurde kleurenlitho (om-
streeks 1830) van Jules. De
veilingmeester vraagt de bidden-
de partijen of zij beseffen dat de
prent voor een hoog bedrag weg
zal gaan. (Goed begrepen heren?..
De schets gaat voor achtduizend
francs!). Naast de veilingmeester
lijkt een notaris (met hoge hoed)
te zitten. Hij houdt de veiling
streng in de gaten.

Ten Geleide

De zomervakantie van 2024 is weer voorbij en u ontvangt de nieuwe *Ponder*, het blad voor donateurs en relaties van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap. Wellicht is het u opgevallen, de Stichting heeft een nieuwe huisstijl! Het logo dat u hiernaast ziet is nieuw, en er is nog meer veranderd. De Stichting heeft afscheid genomen van de zonnewijzer (de gnomon) en verwelkomt het zegel als het nieuwe beeldmerk. In het zegel zijn de letters N en W opgenomen. De letters staan natuurlijk voor Notariële Wetenschap, die wij overal en altijd willen steunen. Daarover later nog meer.

Laat ik u eerst meenemen naar de aanleiding voor een nieuwe huisstijl. De afgelopen twee jaar heeft het bestuur onderzocht hoe de Stichting met uiteenlopende maatschappelijke en technologische veranderingen zou kunnen omgaan. We merkten aan allerlei ontwikkelingen dat de notariële wereld minder betrokken raakte bij de Stichting. Ik schreef op deze plek vorig jaar al dat het bestuur besloten had om met een marketingbureau in zee te gaan. Een bureau, dat weet hoe de Stichting en haar activiteiten zichtbaarder en aantrekkelijker kunnen worden gemaakt. We hebben uiteindelijk gekozen voor Buro Koorts uit Ede. Met Buro Koorts worden nu stappen gezet: de nieuwsbrief is vernieuwd, de zichtbaarheid op sociale media wordt vergroot, de website is/wordt onder handen genomen en we hebben dus een nieuw logo. Het logo is een ontwerp van Ester van Leuven. Mijn medebestuurders en ik zijn ervan overtuigd dat men zich met het nieuwe logo snel vertrouwd zal voelen.

Stichting tot bevordering der
Notariële Wetenschap

www.notarielestichting.nl

Het nieuwe logo van de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap

Maar nu weer even terug naar de N en de W, de letters uit het logo, die staan voor de Notariële Wetenschap. Het bestuur is zeer verheugd dat in korte tijd zoveel voor de notariële praktijk relevante promoties hebben plaatsgevonden. De nodige proefschriften zijn verschenen in de reeks *Ars Notariatus*. Deze serie die we al tientallen jaren samen met uitgeverij Kluwer onderhouden is een mooie schakel tussen de wetenschap en de praktijk. De jonge doctoren zijn inmiddels uitgenodigd om postacademisch onderwijs te verzorgen voor de Stichting. Onze cursisten, donateurs, betrokkenen (en natuurlijk ook de studenten notarieel recht) kunnen zo kennismaken met de belangrijkste ideeën en inzichten uit de verschillende proefschriften. In deze *Ponder* is volop aandacht voor het onderwijs en recent verschenen delen in de reeks *Ars Notariatus*.

Het bestuur heeft mede gelet op het belang (en het succes!) van de ethiekcursussen ook voor komend najaar samen met de KNB een drietal ethiekcursussen georganiseerd. De onlinecursussen, die elk één uur duren, kunnen op kantoor of thuis gevolgd worden. Daarnaast heeft het bestuur van de Notariële Stichting het initi-

atief genomen voor een symposium over ethische kwesties met deskundigen uit de wetenschap en de praktijk. De bijeenkomst zal begin 2025 in onze kapel aan de Van Eeghenstraat worden gehouden. U bent welkom! Meer hierover leest verderop in de *Ponder*.

Binnenkort ontvangt u ons jaarlijkse donatieverzoek. Mede namens Martin Schoenmaker, penningmeester van de Stichting, dank ik u op voorhand al voor uw bereidwilligheid om ook in 2024 de Stichting te steunen. We zullen uw vertrouwen niet beschamen.

Tot slot spreek ik de hoop dat er weer velen de weg naar de Stichting weten te vinden. Extra reden voor uw bezoek kan het nieuwe koffiezetapparaat zijn, dat deze zomer is aangeschaft. Graag tot ziens!

Wouter Burgerhart
voorzitter

Ethiek voor het notariaat

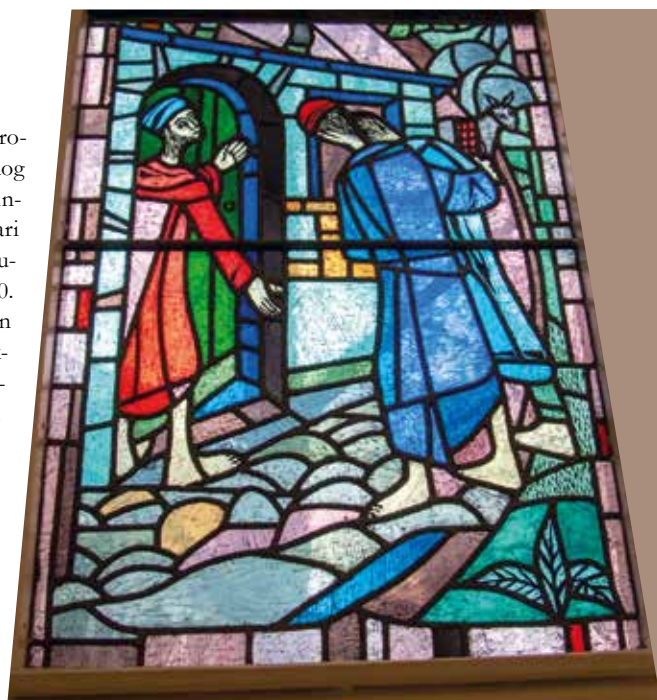
In 2023 heeft het bestuur van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie besloten dat de leden per jaar 3 PE-punten dienen te halen op het gebied van ethiek en fraudepreventie. Samen met de Stichting heeft de KNB toen een drietal docenten gevraagd om online met korte colleges inzicht te geven in ethische vraagstukken. Wegens groot succes werden de colleges van Raymund Schütz, Sebastiaan Roes en Jonathan Soeharno zelfs herhaald. Uiteindelijk is er ruim 400 keer ingelogd door notarissen, toegevoegd notarissen en kandidaat-notarissen.

Ook voor 2024 zullen de Notariële Stichting en de KNB gezamenlijk optrekken met een online cyclus Ethiek. Het zijn weer drie colleges van 60 minuten. Elk gevolgd college wordt beloond met 1 PE-punt. Wie alle drie de colleges heeft gevolgd ontvangt dus 3 PE-punten op het gebied van ethiek en fraudepreventie. Elk college heeft een eigen invalshoek. Vorig jaar waren de ethiek-colleges algemeen van opzet. Dit jaar is de insteek van de ethiek-colleges meer gericht op de praktijk. Zie het kader voor het programma.

Naar aanleiding van de online colleges Ethiek en de reacties daarop heeft het bestuur van de Stichting besloten om begin 2025 in de kapel aan de Van Eeghenstraat een symposium over ethiek te houden. Op het moment dat deze Ponder

wordt gedrukt wordt het programma opgesteld. Vooralsnog zal het symposium plaatsvinden of op woensdag 29 januari 2025 of op donderdag 6 februari 2025, tijdstip: 13.00-17.00. Tijdens het symposium zullen wetenschappers en praktijkmensen met elkaar in discussie gaan. Ook de aanwezigen in de zaal kunnen natuurlijk hun mening geven. Na afloop zal er een borrel zijn. De verwachting is dat het complete programma medio september bekend is. Via nieuwsbrieven, website en sociale media zullen de donateurs van de Stichting op de hoogte worden gehouden.

Daan Meijer

Fragment van de gebrandschilderde ramen in de kapel van de Notariële Stichting, voorstellende de barmhartige Samaritaan, ontwerp door predikant-glazenier Piet Kok

Online college-cyclus Ethiek van de KNB en de Notariële Stichting

Maandag 14 oktober 2024, 12.00-13.00

Prof. mr. dr. L.P.W. van Vliet, bijzonder hoogleraar Kunstrecht, in het bijzonder in zijn privaatrechtelijke aspecten aan de Maastricht University

Dinsdag 19 november 2024, 12.00-13.00

Prof. dr. A.E. de Leeuw, bijzonder hoogleraar Estateplanning Vrije Universiteit / belastingadviseur

Maandag 2 december 2024, 12.00-13.00

Prof. mr. J.L.M. Gribnau, hoogleraar Belastingrecht Tilburg University

Aanmelden kan via het NotarisNet. Meer informatie volgt via nieuwsbrieven en sociale media.

Een nalatenschap voor de Vereniging Rembrandt

Nalaten aan de Vereniging Rembrandt voelt vanzelfsprekend voor Paul Schnabel (76). De doelstelling van de Vereniging en het vertrouwen dat zij zorgvuldig zal omgaan met zijn nalatenschap gaven voor hem de doorslag.

Paul Schnabel heeft een jaloersmakende energie. Tien jaar na zijn pensionering, waarin hij onder andere Eerste Kamerlid voor D66 en hoogleraar aan de Universiteit Utrecht was, is hij nog altijd actief als bestuurder voor verschillende organisaties, geeft hij lezingen en rondleidingen en publiceert hij over wat hem als socioloog bezighoudt. In 2018 verscheen zijn boek *Met mij gaat het goed, met ons gaat het slecht* en in 2021 waagde hij zich buiten zijn vakgebied met een kloeki publicatie over 17de-eeuwse kunst: *Anders gekeken. Het beste en het boeiendste uit de Hollandse schilderkunst van de Gouden Eeuw*.

Een eigen verzameling

Die belangstelling voor beeldende kunst was er al vroeg, al groeide Schnabel op in Breda, waar in de jaren zestig naar eigen zeggen weinig te beleven was op kunstgebied. Een oma die hem bij logeerpartijen in Den Haag meenam naar het Mauritshuis, een oom die schilderde en de encyclopedie thuis voedden zijn belangstelling. Als jongetje van twaalf, dertien jaar maakte hij een lijst met kunstenaars van wie hij later een werk zou willen bezitten in zijn gedroomde verzameling. De Rembrandts en de Van Goghs waarover hij in zijn gretigheid fantaseerde zijn er nooit gekomen, maar die eigen collectie kwam er wel.

In ongeveer drie decennia bouwde Schnabel een verzameling op van enkele tientallen schilderijen uit de 17de, 18de en eerste helft van de 19de eeuw. Grotendeels kleine meesters. Alles komt van veilingen, waaronder van de Amsterdamse vestigingen van Sotheby's en Christie's, die tot zijn spijt geen oude meesters meer veilen in Nederland. De vroegste aankoop is een *Hieronymus in zijn cel* van de Utrechtse kunstenaar Pieter Christoffel Wonder (1777-1852) die hij in de jaren negentig kocht, de laatste een romantisch riviergezicht van Wijnand Nuijen (1813-1839). Dit werk bleef dit voorjaar onverkocht op een Haagse veiling en was daarom voor een relatief laag bedrag te bemachtigen, vertelt Schnabel trots. Aan de wanden van zijn huis is inmiddels nauwelijks ruimte meer; bij elke nieuwe aankoop moet hij andere werken verhangen. 'Gemiddeld koop ik één schilderij per jaar, al was dit jaar extreem met drie aankopen, waaronder die Nuijen. Ik heb nog nooit een werk verkocht. Er zijn er wel een paar waarvan ik achteraf denk: die had ik niet moeten kopen, maar meestal ben ik heel tevreden.'

De verzameling laat een voorliefde zien voor het werk van de Utrechtse caravaggisten en een meer dan gemiddelde belangstelling voor 18de-eeuwse schilderkunst. Veel figuurstukken, enkele landschappen en stillevens, één zeegezicht. 'Ik koop heel intuïtief. Daarbij let ik natuurlijk op de prijs, maar geleidelijk ben ik steeds meer gaan kijken hoe ik ook recht kan doen aan de ongelooflijke rijkdom aan onderwer-

In 2021 schreef de socioloog Paul Schnabel een boek over de 17de-eeuwse schilderkunst.

Paul Schnabel te midden van de kunst en de kunstboeken.

‘Je moet afstand kunnen nemen van iets wat voor jou belangrijk is.’

pen en specialismen in de Hollandse schilderkunst. Een architectuurstuk heb ik bijvoorbeeld nog niet. Laatst zag ik een kerkinterieur, volgens de veilingcatalogus 18de-eeuws, maar ik dacht: dat moet een Houckgeest of Van Vliet (beiden 17de-eeuwse kunstenaars, red.) zijn. Iemand anders had dat ook gezien. Het bieden begon met duizend euro, maar de prijs vloog omhoog en op een gegeven moment moest ik het laten gaan. Achteraf bleek dat ik tegen een handelaar had opgeboden.’

Herziening testament

Vorig jaar werd hij 75 jaar. Het naderen van die leeftijd bracht Schnabel ertoe om na te denken over zijn nalatenschap, waarbij een eerder testament werd herzien. ‘Op een paar legaten en wat familiestukken na gaat alles naar de Vereniging Rembrandt. Met mijn nalatenschap wordt een Fonds op Naam ingesteld voor de aankoop van Nederlandse schilderkunst,’ zegt hij. ‘Voor mij is dit een heel logische constructie. Ik heb geen kinderen, ik ben alleen. Nalaten aan een ANBI (een algemeen nut beogende instelling) kan ik zeker iedereen aanraden. Dat is belastingvrij. Juist zonder partner of kinderen wordt de erfbelasting al gauw hoog en voor de afhandeling van een collectie is deskundigheid nodig. De keuze voor de Vereniging Rembrandt was voor mij om die twee redenen evident. Het is de enige organisatie in Neder-

land die zich uitdrukkelijk richt op particuliere mecenasen voor het openbaar kunstbezit. Ik ben al zo’n dertig jaar lid. Vooral de laatste twintig jaar heeft de Vereniging het heel goed gedaan, met het organiseren van Rembrandtlecturen, cirkelgezelschappen en het interesseren van jonge leden.’

Omdat Schnabel vermoedde dat een aantal van zijn schilderijen interessant zou kunnen zijn voor een museum en hij niet wilde dat alles zomaar zou worden geveild, nam hij twee jaar geleden contact op met de Vereniging Rembrandt. Doel was om te kijken of zich onder zijn schilderijen stukken van museale waarde bevinden, wat het geval bleek. De Vereniging zal te zijner tijd met hulp van een expert haar best doen een geschikte museale bestemming te vinden voor die werken.

Zelf heeft Schnabel daar wel ideeën over en die legt hij ook vast voor de Vereniging Rembrandt. Hij wijst op een schilderij van een jonge vrouw met een kind van Reyer van Blommendael (1628-1675). ‘Een kleine, maar goede Haarlemse meester. Het Frans Hals Museum heeft wel een werk van hem, maar dat is niet erg typisch voor zijn stijl en minder mooi dan mijn schilderij.’ De *Sint-Sebastiaan* die Adriaen van der Werff – Rotterdammer en in zijn tijd een van de beroemdste schilders van het land – in 1700 maakte voor de keurvorst Johann Wilhelm von der Pfalz zou niet misstaan in de verzameling van Museum Boijmans Van Beuningen, merkt Schnabel op, en voor de goed bewaarde *Kerstnacht* van Gerard Hoet (1648-1733) op koper denkt hij aan Museum Catharijneconvent.

Mogen we even een gevoelig onderwerp aansnijden?

Rembrandt,
*De anatomische les van
Dr Nicolaes Tulp*, 1632
Mauritshuis, Den Haag

Overlijden. We hebben het er niet graag over, maar we krijgen er allemaal mee te maken. Dan is het goed om te weten dat u Vereniging Rembrandt in uw testament kunt opnemen. Zo leeft uw kunstliefde voort, en kunnen de generaties na u ook genieten van topkunst in Nederland. Als u de QR-code hieronder scant vindt u meer informatie over nalaten. Daar kunt u ook het boekje *Van blijvende waarde* aanvragen.

Een Fonds op Naam

Tegelijkertijd is hij realistisch genoeg om te beseffen dat niet al zijn schilderijen een plek in een museum zullen krijgen. Omdat ze niet in de collectie of in het verzamelbeleid passen, omdat het museum vergelijkbare werken heeft, of eenvoudigweg omdat de kwaliteit onvoldoende is. 'Ik vind het heel logisch dat ze niet alles kunnen en willen aanvaarden. Musea zijn selectief en dat is terecht.' In zijn omgeving heeft hij meermalen meegemaakt dat het voor verzamelaars – of dat nu om platen, cd's, boeken of kunst ging – moeilijk was om te accepteren dat familieleden of organisaties daar geen interesse voor hadden. 'Ik heb eens gesproken met verzamelaars die over een lange periode een grote collectie met werk van één hedendaagse kunstenaar bijeengebracht hadden en dat als totaal aan een bepaald museum wilden nalaten. Ik heb meteen gezegd: dat gaat niet lukken, geen museum zegt daar ja op. Misschien wil een museum één of twee stukken hebben, maar geen karrenvrachten aan materiaal. Je merkt dan dat dat pijnlijk is. Je moet afstand kunnen nemen van iets wat voor jou belangrijk is, omdat het gaat over jouw persoonlijke keuzes en overwinningen, en accepteren dat

het voor iemand anders niet dezelfde kleur en herinneringen heeft. Alles wat ik heb, is keurig gedocumenteerd en geregistreerd. Ik laat het aan de Vereniging Rembrandt over om een goede bestemming voor mijn schilderijen te vinden. De rest gaat naar de veiling en dan maar hopen dat het wat opbrengt. De opbrengst wordt toegevoegd aan mijn Fonds

op Naam. Dat er met zorg en aandacht zal worden omgegaan met een verzameling die met zoveel liefde is opgebouwd lucht op. En als iets verkocht wordt, dan weet je dat er in ieder geval een keuze is gemaakt.'

Gerdien Wuestman

**'Niet alle schilderijen
zullen een plek
in een
museum krijgen'**

Meer weten?

Hebt u vragen of overweegt u de Vereniging Rembrandt op te nemen in uw testament? Neem dan contact op met Leonie Pels Rijcken, via 070-4271720 of per e-mail: pelsrijcken@verenigingrembrandt.nl.

Vereniging Rembrandt. Voor topkunst in Nederland. De Vereniging Rembrandt geeft Nederlandse musea al sinds 1883 onmisbare steun bij de aankoop van topkunst, zodat iedereen in Nederland daar blijvend van kan genieten. Ook helpt zij bij restauraties en onderzoek. Zij kan dit werk doen dankzij de vrijgevigheid en betrokkenheid van haar 17.500 leden. De Vereniging Rembrandt is onafhankelijk, overkoepelend en beschikt over brede expertise. www.verenigingrembrandt.nl

Pleidooi voor trustwetgeving in Nederland

De trust is internationaal een populaire rechtsfiguur, maar is in Nederland nog erg onbekend. Tijd om dat te veranderen, aldus Katherine Filesia, die op het onderwerp promoveerde en er in het najaar een cursus over geeft.

Zonde dat de trust in Nederland onontgonnen terrein is, vindt Katherine Filesia. Zij is gastdocent Notarieel recht aan de Universiteit Leiden, docent Notarieel recht aan de Universiteit van Curaçao en kandidaat-notaris bij Notariskantoor Chatlein, gevestigd in Willemstad, Curaçao. Maar we hebben hier toch volop trustkantoren? Een vergelijking die volgens Filesia mank gaat; de trust als rechtsfiguur is iets heel anders. 'Deze vraag krijg ik vaker. Als ik over de trust begin klappen Nederlanders dicht door de associatie met trustkantoren. Die bieden diensten aan buitenlandse vennootschappen aan en worden vaak in verband gebracht met belastingontduiking. De trust die ik bestudeer is een vehikel voor vermogensbeheer.'

De rechtsfiguur stamt uit het Britse *common law*-rechtssysteem en is voor uiteenlopende doeleinden in te zetten. Zo kan een particulier de trust gebruiken om vermogen over te dragen aan de volgende generatie zonder dat die er direct bij kan. Voor een bedrijf kan het bijvoorbeeld praktisch zijn om vast-

goed en aandelen onder te brengen in verschillende trusts en zo de risico's te spreiden.

Verschillende toepassingen

Die ene figuur kan dus verschillende toepassingen dienen, en dat is volgens Filesia erg praktisch. 'In Nederland zijn verschillende, ingewikkelde constructies nodig voor hetzelfde effect.' Naast meer eenvoud, zou de introductie van trusts de samenwerking met cliënten over de grens vergemakkelijken. In landen als het Verenigd Koninkrijk, de VS, Australië, Canada en Singapore is de trust een van de meest toegepaste rechtsfiguren. Die mismatch is onhandig, zo merkte Filesia in de jaren dat zij in Nederland werkte, onder meer als kandidaat-notaris en estate planner. 'Veel buitenlandse cliënten vroegen om een trust. We hebben in Nederland trustachtige figuren die vergelijkbaar zijn, maar niet exact hetzelfde werken. Dat vergde veel uitleg.'

Nederland zou er daarom bij gebaat zijn om deze figuur in de wet op te

nemen, aldus Filesia. 'Met de internationale estate plannings- en financieeringspraktijk verdient Nederland als kenniseconomie veel geld. Maar het ontbreken van de trust maakt dat wel lastiger.'

Wel op Curaçao

Vanwaar die lacune? De negatieve connotatie van trustkantoren is daar volgens Filesia debet aan. Bovendien leven er zorgen over transparantie en compliance, en over de toepasbaarheid van de Anglo-Amerikaanse trustfiguur in het Nederlandse recht. Filesia vindt het geen sterke argumenten. 'In andere landen werkt deze rechtsfiguur prima, daar is ook scherp toezicht. In de toepasbaarheid zie ik ook geen probleem, daar heb ik onderzoek naar gedaan. Daaruit bleek dat veel Nederlandse juridische concepten lijken op common law, zij zijn alleen anders verwoord.'

Waar wel trustwetgeving is ingevoerd is op Curaçao, al in 2012. Het recht is er volgens Filesia voor ongeveer 90 procent gelijklopend aan dat in Nederland. Hoe bevalt het daar? 'Het gaat prima, al zijn er door onbekendheid nog niet zoveel trusts ingesteld. Sinds mijn proefschrift is uitgekomen is er meer begrip voor ontstaan. Ik krijg de laatste tijd veel verzoeken om ze in te stellen.'

Kennis in huis

Voor Nederland zou het invoeren van trustwetgeving ook een zinvolle stap zijn, is de overtuiging van Filesia. Tot het zo ver is, is het haar missie het kennisniveau over de rechtsfiguur te verhogen en bestaande misvattingen uit de weg te ruimen. Dat hoopt zij in het najaar te doen tijdens een cursus bij de

Wat is het?

De trust is een van de meest toegepaste rechtsfiguren in de internationale praktijk van financiering en estate planning. Een insteller, de settlor, vertrouwt goederen toe aan een trustee, die deze vervolgens beheert voor één of meer begunstigten. De trust wordt onder meer gebruikt om familievermogen te beschermen en aan de volgende generatie over te dragen, risicovol beleggen te faciliteren, ondernemingsvermogen veilig te stellen of pensioengelden te beheren.

Notariële Stichting. De notaris zal de opgedane kennis met-
een in de praktijk kunnen brengen, ook als de figuur hier nog
niet toegepast kan worden.

Zelf had Filesia vorig jaar bijvoorbeeld een in Nederland wo-
nende cliënt die begunstigde is van een Amerikaanse trust.
‘Stel dat hij overlijdt, waar moet je dan rekening mee houden
en hoe zit het fiscaal? Om dat te beoordelen, moet je wel
weten hoe zo’n trust in elkaar zit.’ Omdat veel buitenlandse
cliënten vertrouwd zijn met trusts, is het van belang om die
kennis in huis te hebben, aldus Filesia. ‘Zo kun je ze beter
adviseren.’

Lizanne Schipper

Katherine Filesia

Programma postacademisch onderwijs najaar 2024

Onderstaande lezingen worden komend najaar georganiseerd door de Stichting. De cursussen (tenzij anders vermeld) vinden plaats in het gebouw van de Stichting, Van Eeghenstraat 222 te Amsterdam. Het complete overzicht van de lezingencyclus met daarbij uitgebreide titelbeschrijving, datum, nadere toelichting en overzicht erkende PO-studiepunten staat op de website: <https://notarielestichting.nl/postacademisch-onderwijs/programma/>. Opgave voor één of meer cursussen kan via de website of via het NotarisNet. Via de site, nieuwsbrief en sociale media wordt u op de hoogte gehouden van wijzigingen in het programma.

Donderdag 12 september 2024, 13.30 - 17.00: **De notaris en gelijk oversteken. Perikelen rondom transacties van registergoederen en aandelen** | Docent: mr. dr. T.J. Bos | 3 studiepunten

Dinsdag 1 oktober 2024, 13.30 - 17.00: **Statuten voor een stichting administratiekantoor** | Docent: mr. dr. A.M. Steegmans | 3 studiepunten

Donderdag 10 oktober 2024, 13.30 - 17.00: **Civiele en fiscale aspecten van bedrijfsoverdracht voor de aanmerkelijk-belanghouder** | Docent: mr. T.C. Hoogwout | 3 studiepunten

Maandag 14 oktober 2024, 12.00 - 13.00: **Online ethiek college (goederenrechtelijk)** | Docent: prof. mr. dr. L.P.W. van Vliet | 1 studiepunt (in samenwerking met de KNB)

Dinsdag 5 november 2024, 13.30 tot 17.00: **De misvattingen over de structuur van de trustfiguur in Nederland die de invoering ervan belemmert** | Docent: mr. dr. K.R. Filesia | 3 studiepunten

Donderdag 7 november 12.00-13.00: **Update WWFT en UBO-register (online)** | Docent: prof. mr. dr. B. Snijder-Kuipers | 1 studiepunt

Dinsdag 12 november 2024, 14.30 - 17.00: **Didam 2** | Docent: mr. dr. B. Braat | 2 studiepunten

Dinsdag 19 november 2024, 12.00 - 14.00: **Online ethiek college (estate planning)** | Docent: prof. dr. A.E. de Leeuw | 1 studiepunt (in samenwerking met de KNB)

Dinsdag 26 november 2024, 13.30 - 17.00: **Onwaardigheid. De Verklaring van Erfrecht** | Docent: mr. dr. M. de Vries | 3 studiepunten

Maandag 2 december 2024, 12.00 - 14.00: **Online ethiek college (fiscaal)** | Docent: prof. mr. dr. J.L.M. Gribnau | 1 studiepunt (in samenwerking met de KNB)

Donderdag 23 januari 2025, 13.30 - 17.00: **Vergoedingen in het Nederlandse huwelijksvermogensrecht: aandachtspunten voor het notariaat** | Docent: mr. dr. drs. J.H. Lieber | 3 studiepunten

WAT GAAT U STRAKS
STEUNEN?

Cultuur als erfenis

Als cultuur en natuur u lief zijn, kunt u er ook na leven aan bijdragen met uw nalatenschap.

Het Cultuurfonds begeleidt en adviseert bij het organiseren van cultuur als erfenis.

Ga naar **www.cultuurfonds.nl/nalaten** voor meer informatie of om de brochure Cultuur als erfenis aan te vragen.

het
Cultuurfonds

Tussen geld en recht, de notaris in Eugénie Grandet van Balzac

In het werk van Honoré de Balzac (1799–1850) is de notaris vaak de verpersoonlijking van de geest van het recht. De roman *Eugénie Grandet* (1833, hierna: EG) wijst erop dat de notaris worstelt met aan de ene kant zijn taak om de rechtszekerheid en economische belangen te dienen en aan de andere kant de rechtvaardigheid. De botsing is typerend voor de rechtsontwikkeling in die tijd. Eugénie speelt een cruciale rol in het bieden van tegenwicht tegen de nadruk op economische vrijheid.

Een provinciale roman

De roman *Eugénie Grandet* maakt deel uit van Balzac's cyclus *La Comédie Humaine*. Het verhaal speelt zich af in het provinciestadje Saumur. Eugénie is de dochter van een rijke gierige kuiper, Félix Grandet. Félix legt zijn gezin, bestaande uit zijn vrouw, dochter en hulp Nanon, tirannieke wetten op. Stoken mag bijvoorbeeld slechts hartje winter. Twee partijen van de lokale bourgeoisie wedijveren om de hand van Eugénie: de zoon van een bankier en Bonfons, neef van notaris Cruchot. Het gezin wordt verrast door de komst van de neef van Grandet, Charles. Diens vader heeft zich uit schaamte voor een naderend faillissement van het leven beroofd. Eugénie wordt verliefd op Charles. Om verdere toenadering te voorkomen wordt Charles naar West-Indië gestuurd. Hij wil daar een onderneming opzetten en vraagt Eugénie om hem haar spaargeld te geven. Als Grandet hiervan hoort, sluit

‘De notaris vertegenwoordigt de rijkdom van het burgerlijke familieleven.’

Cover van een Nederlandstalige versie van *Eugénie Grandet* uit 1921

hij haar op in haar kamer met een rantsoen van water en brood. Eugénie's moeder sterft van verdriet en onmacht. Na het overlijden van haar vader, verneemt Eugénie dat Charles zal trouwen met een rijke adellijke dame. Zij trouwt dan met Bonfons, de neef van de notaris. Ze regelt de schulden van Charles en na de dood van Bonfons wijdt ze zich aan de liefdadigheid.

De notaris bij Balzac en in *Eugénie Grandet*

In het werk van Balzac komt de notaris in wisselende gedaante voor, van wijze hoeder van het recht tot (slinkse) domoor (Peytel 1950, 137 ff). Maître Mathias (*Le contrat de mariage*) is het voorbeeld van de wijze notaris, representant van een traditie van zorgvuldigheid. Bij hem hebben de kwaliteiten van de ziel het gewonnen van lichamelijke vreemdsoortigheden. Er zijn echter ook karakters die het

slechtste van de professie naar voren brengen: Roguin die er met de kas vandoor gaat of Maître Solonet, die zich vermaakt aan de speeltafel en op bals en zijn status inzet om een rijke efgename te trouwen.

In EG behoort Maître Cruchot aanvankelijk tot de minder positieve voorbeelden. Met zijn broer de abt Cruchot en zijn neef Bonfons vormt hij de *parti des cruchotins* die regionaal veel macht heeft. Voor Grandet vervult hij de rol van investeerder en vanuit professionele neutraliteit toont hij begrip voor diens vrekkelijkheid en despotisme. Als hij verneemt hoe Grandet zijn gezin onderdrukt en de nalatenschap van zijn broer berooft, komt ook een wat gewetensvollere versie naar voren. Hij uit zijn ontzetting en waarschuwt Eugénie voor de voor haar zeer nadelige gevolgen als zij, conform de wens van Grandet, de nalatenschap van haar moeder verwerpt. Doorzetten doet hij echter niet.

Honoré de Balzac, karikatuur getekend door Nadar in 1850

‘Eugénie is de stem van rechtvaardigheid en gelijkheid.’

Geld vs recht

Dit halfhartige optreden typeert de positie van de notaris in het werk van Balzac en in de 19e eeuw. Ondersteund door de Code Civil, is de notaris het vehikel van de economische belangen van de bourgeoisie. Hij is de hogepriester van het contract, hoeder van het familievermogen (Marceau 1989) en wandelend wetboek (Teisling 2014, 133). Voor Balzac is de notaris de vertegenwoordiger van ‘la belle domesticité’, de rijkdom van het burgerlijke familieleven.

Die ‘belle domesticité’ heeft zijn schaduwzijde. Geld is de obsessie van de opkomende bourgeoisie onder de de juli-monarchie van Louis-Philippe en de regering van de liberaal Guizot. Het is de taal waarin belangen en verlangens worden geuit. De juridische taal is hierbij dienend (Odolant 2020). Balzac zegt het in EG treffend: ‘Daalders leven en kwaken zoals mensen. Dat gaat, dat komt, dat zweet en dat produceert.’ (Ch. 4)

Despoot Grandet

Ook voor Grandet is het geld niet slechts een ruilmiddel om op economisch rationele wijze zijn doelen te realiseren, maar een passie (Pignol 2016, 228 ff). Hij geniet ervan om zijn munten door zijn handen te laten glijden. Ook zijn die munten een symbool van zijn sociale status en van zijn vermogen tot controle van de samenleving. Tegen die samenleving koestert Grandet een diepgeworteld wantrouwen. Hij staat zichzelf noch zijn familie toe om daarmee relaties aan te gaan. Hij beschouwt ieder ander als zijn eigendom. Geld is een middel tot sociale en politieke machtsuitoefening.

Grandet gedraagt zich dan ook als despoot. In het zakenleven is hij zowel ‘tijger als boa: hij verstopt zich en bespioneert zijn prooi en springt er vervolgens bovenop.’ (EG Ch. 1). Thuis is hij een tiran. Hij doet voorkomen alsof het gezin arm is, eist van Eugénie dat ze zijn spaargeld aan hem overhandigt, eist dat zij de nalatenschap van haar moeder verwerpt, benadeelt schuldeisers en verrijkt zichzelf bij het liquideren van het vermogen van zijn broer. Dit despotisme krijgt een incestueuze lading op het moment dat hij Eugénie bespioneert als zij, gevangen op haar kamer, ‘s ochtends voor het raam haar haren borstelt.

Eugénie Grandet, tekening van Daniel Hernández Morillo uit 1897

Eugénie in verzet

Daar waar notaris Cruchot Grandet met raad tot rede tracht te brengen, verzet Eugénie zich. Ze weigert om haar spaargeld aan vader Grandet te geven. Omwille van Charles slaat ze het voorschrift tot spaarzaam gebruik van suiker in de wind. Ze beroept zich op haar meerderjarigheid als haar vader haar verwijt al haar spaargeld aan Charles te hebben gegeven (EG Ch. 4). Hoewel dit verzet feitelijk niet veel resultaat heeft, biedt ze daarmee wel een principieel tegenwicht tegen het despotisme van haar vader.

Het gaat wat ver om EG feministisch te lezen, zoals de recente film van Marc Dugain (2021). Balzacs werk bevat wel nadrukkelijk een denken over het statuut en de sociale positie van vrouwen, het huwelijk en van gender in zijn algemeenheid (Planté 2003, 246, Michel 1978).¹ Eugénie is vooral de stem van de rechtvaardigheid en gelijkheid tegenover het despotisch patriarchaat van haar vader. Het gaat hier niet om de 'burgerlijke' rechtvaardigheid van economische vrijheid en rechtszekerheid, maar om individuele vrijheid en gelijkheid in politieke zin, die ook het statuut van vrouwen raakt. Deze idealen uit de Franse Revolutie zijn slechts in afgezwakte vorm terechtgekomen in de Code Civil. Politieke vrijheid werd economische vrijheid. Ook bestendigde de Code Civil het patriarchaat uit het Ancien régime, tragisch in het licht van de korte periode van radicale gelijkheid tussen 1789 en 1793.

Eugénie's verzet is te lezen als een herinnering aan de revolutionaire idealen, tegen de ongelijkheid en onderdrukking van het economisch liberalisme. Daarmee is Eugénie representatief voor een strijd die de hele negentiende eeuw gevoerd zal worden. Die strijd zal culmineren in de instelling van parlementaire rechten, politieke grondrechten en sociale grondrechten. Ze is nog steeds relevant. In een notariële context werpt de plichtmatige ontstentis van Cruchot de vraag op naar de reikwijdte van de Belehrungspflicht van de hedendaagse notaris.

Carinne Elion-Valter

Literatuurlijst

- Honoré de Balzac, *Eugénie Grandet*, div. Uitgaven; ik verwijs naar de hoofdstuknummers.
- Félicien Marceau, *Balzac et son Monde*, Parijs: Gallimard 1986
- Arlette Michel, *Le Mariage chez Honoré de Balzac. Amour et féminisme*, Parijs: Les Belles Lettres, 1978.
- Pierre Odolant, bespreking van J.-F. Sagaut et M. Suquet-Crozic, *Dictionnaire insolite du Notariat ou le Notariat de A à Zèbre*, Parijs: Ed. Deffrénois 2020, https://www.effl.fr/actualite/art-and-culture-balzac-notaires-amour-vache_f46f1a95a-f726-4fd0-8e50-58ec0abfac35
- Adrien Peytel, Balzac, *Juriste Romantique*, Parijs, Éd. Ponsot, 1950.
- Claire Pignol, *Les pathologies de l'intérêt dans Eugénie Grandet: richesse, déraison et despotisme, L' Homme et la Société*, Association pour la Recherche de Synthèse en Sciences Humaines (ARSSH), 2016/2, no 200 p. 223 - 238
- Christine Planté, 'Balzac penseur du genre?', J.-L. Diaz & I. Tournier (red.) *Penser avec Balzac*, Saint-Cyr-sur-Loire: Christian Piro, 2003, p. 245-255.
- Emily C. Teisling, 'Il est la loi qui marche': représentations de l'homme de loi chez Balzac, Sand et Gozlan', *L' année balzacienne* 2014 vol 1, no 15, p. 133-146.

Overige bronnen:

- Marc Dugain, film *Eugénie Grandet* (2021) <https://www.imdb.com/title/tt10196108/>
- Maison de Balzac, https://www.maisondebazac.paris.fr/vocabulaire/furne/notices/eugenie_grandet.htm

1 - Vergelijk bijvoorbeeld de rol van Joséphine in *La Recherche de l'Absolu* (1834)

Ars Notariatus

Onwaardigheid

ISBN 9789013174977

Op initiatief van de Stichting is de serie *Ars Notariatus* in 1952 opgezet en aanvankelijk in eigen beheer uitgegeven. Thans verzorgt Wolters Kluwer de serie in samenwerking met de Stichting. Een abonnement op de gehele serie is mogelijk en levert een korting op van 20%.

De redactie van *Ponder* vraagt auteurs van recente delen in de serie *Ars Notariatus* te beschrijven hoe hun boek is ontstaan en wat de opzet ervan is.

Ars Notariatus 182

Aantal pagina's: 303

Verschijningsdatum: 21 december 2023

Prijs: € 65,00

Zoals de titel van het boek al doet vermoeden, gaat het proefschrift over onwaardigheid. Onwaardigheid is een eeuwenoud leerstuk in ons erfrecht. Het oude BW van 1838 bevat al een regeling van onwaardigheid. Boek 4 BW, dat in 2003 zijn intrede doet, heeft deze regeling op onderdelen gewijzigd. Onveranderd is dat het onderwerp tot de verbeelding spreekt. Artikel 4:3 BW behoort tot de algemene bepalingen van Boek 4 BW en speelt zowel in het versterkerfrecht als het testamentaire erfrecht. Het is een fundamenteel leerstuk dat de laatste tijd zowel in de rechtspraak als literatuur en de politiek op de nodige belangstelling mag rekenen met spraakmakende zaken als de *Roemeense erflater en de Beuningse martelmoord*.

Het proefschrift *Onwaardigheid* behandelt het gehele leerstuk van de onwaardigheid, met als belangrijkste voorwerp van onderzoek artikel 4:3 BW: de gronden van onwaardigheid, haar gevolgen en de figuur van de vergeving. Hierbij staat de vraag centraal in welke gevallen een persoon naar Nederlands respectievelijk Belgisch recht onwaardig is om voordeel te trekken uit een nalatenschap en welke rechtsgevolgen die onwaardigheid met zich brengt. De relevantie van deze vraag is meerledig. In dit onderzoek is artikel 4:3 BW voor het eerst op systematische wijze onderzocht. De wisselwerking met het strafrecht krijgt daarbij bijzondere aandacht. Verder is er zowel nationale rechtspraak als rechtspraak van het EHRM die hun invloed uitoefenen op artikel 4:3 BW. Onder andere de hiervoor genoemde zaken worden in het boek uitvoerig besproken. De rechtsvergelijking met België, waar de onwaardigheidsregeling relatief recent is hervormd, geeft daarbij stof tot nadenken.

Het boek is opgebouwd uit een zestal hoofdstukken. Hoofdstuk 1 richt zich op de ratio van onwaardigheid en geeft een historische schets van het leerstuk. De ratio van onwaardigheid vormt een belangrijke bouwsteen in het onderzoek en loopt als een rode draad verder door het boek. In hoofdstuk 2 komen de huidige onwaardigheidsgronden aan de orde. Bij de eerste twee onwaardigheidsgronden eist de wet een onherroepelijke veroordeling. Deze eis, die tot onbevredigende uitkomsten kan leiden, komt uitgebreid ter sprake. Na de bespreking van de vijf onwaardigheidsgronden uit artikel 4:3 lid 1 BW wordt de rol van de redelijkheid en billijkheid onderzocht. Het derde hoofdstuk spitst zich toe op de gevolgen van onwaardigheid en vangt aan met een analyse

van het 'voordeelsbegrip' uit de onwaardigheidsbepaling. Artikel 4:3 lid 2 BW, de bepaling die ziet op derdenbescherming, blijft in dit hoofdstuk uiteraard niet onbesproken. In hoofdstuk 4 wordt het laatste onderdeel van artikel 4:3 BW uitgelicht: de vergeving. De vergeving kan vormvrij geschieden en is – in tegenstelling tot het Belgische recht – bij alle onwaardigheidsgronden mogelijk. Zelfs vergeving bij voorbaat behoort tot de mogelijkheden. De vragen of de vergeving gedeeltelijk kan geschieden of kan worden ingetrokken passeren in dit hoofdstuk ook de revue. Hoofdstuk 5 brengt het onderzoek over de landsgrenzen. In dit hoofdstuk wordt de onwaardigheid naar Belgisch recht behandeld. Hoofdstuk 6 bevat een rechtsvergelijking van de Nederlandse en Belgische onwaardigheidsbepalingen. Het onderzoek sluit af met conclusies en aanbevelingen.

De aanbevelingen leiden tot een voorstel tot herijking van artikel 4:3 BW. Enkele van de meer in het oog springende voorgestelde wijzigingen zijn: de verandering van artikel 4:3 BW van een limitatieve bepaling naar een gedeeltelijk open norm, de invoering van een onwaardigheidsgrond die ziet op een bewezenverklaring door de strafrechter betreffende het opzettelijk ombrengen van de erflater, dan wel een opzettelijk tegen de erflater gepleegd misdrijf met zijn dood tot gevolg alsmede de invoering van onwaardigheidsgronden waarin de civiele rechter vaststelt dat een bepaald strafbaar feit is gepleegd, omdat de strafrechter zich daarover niet heeft kunnen uitspreken vanwege het overlijden van de dader.

Marije de Vries

Marije de Vries

Beheer van familievermogen door middel van certificering

ISBN 9789013177251

Ars Notariatus 185

Aantal pagina's: 384

Verschijningsdatum: 24 mei 2024

Prijs: € 65,00

Het promotieonderzoek 'beheer van familievermogen door middel van certificering' bestaat in grote lijnen uit twee delen. In het eerste deel heb ik onderzocht waarom familieleden tot beheer van hun familievermogen willen overgaan. In de juridische literatuur vindt men verschillende aannames terug, zoals continuïteit van het vermogen, privacy, al dan niet gelijk verdelen van vermogen onder afstammelingen, het beheer uit handen geven, enzovoorts. Met behulp van empirisch onderzoek heb ik een indicatie gekregen van de verschillende motieven die kunnen leiden tot beheer van familievermogen. Het empirisch onderzoek is uitgevoerd door middel van semigestructureerde interviews. Het betrof experts interviews waarbij notarissen (6 experts), estate-planners (6 experts) en overige adviseurs (9 experts) zijn geïnterviewd. In de laatste categorie vielen adviseurs die zich bezighouden met het adviseren over het beheer van familiebedrijven, onroerend goed en/of kunstcollecties.

Uit de analyse van de interviews bleek dat er een behoorlijk aantal motieven is dat leidt tot het beheer van familievermogen. Deze motieven zijn in vier categorieën onder te verdelen, te weten 'uit handen geven van het dagelijks beheer', 'privacy', 'fiscaliteit' en 'overgang naar de volgende generatie'. In de laatste categorie valt het motief 'continuïteit van het familievermogen'. Dit continuïteitsmotief is de basis voor het tweede deel van het onderzoek geworden.

In het tweede deel van het onderzoek is gekeken in hoeverre certificering van vermogen kan worden ingezet op het moment dat het continuïteitsmotief speelt bij een familie. Bij certificering van vermogen wordt in meer of minder mate de zeggenschap over het vermogen gescheiden van het eco-

Ars Notariatus

nomisch belang bij het vermogen. De economisch belanghebbenden worden certificaathouders genoemd, omdat zij een certificaat krijgen uitgereikt van de juridisch rechthebbende van het familievermogen. Deze juridisch rechthebbende beheert het vermogen ten behoeve van de certificaathouders. Certificering van vermogen is een veel gebruikte beheerfiguur die voornamelijk in de praktijk is ontwikkeld. In de juridische literatuur wordt de meeste aandacht besteed aan certificering van aandelen. Ik heb gebruik gemaakt van een civielrechtelijk toetsingskader om te kunnen onderzoeken in hoeverre certificering kan worden ingezet voor het motief continuïteit. Onderdelen uit dit toetsingskader waren onder meer de mate van bijeenhouden van het vermogen, het kunnen beperken van het aantal schuldeisers en de gevolgen voor het vermogen bij ontbinding van de rechtspersoon (de juridisch rechthebbende) dan wel het overlijden van de economisch belanghebbenden.

Ik heb naar vier verschillende soorten vermogensbestanddelen gekeken waarvoor certificering als beheerfiguur kan worden ingezet, te weten aandelen, onroerend goed, kunstobjecten – of collecties en belegd vermogen. De nadruk lag op de certificering van aandelen.

Enkele conclusies uit het onderzoek zijn dat certificering van vermogen voor alle besproken vermogensbestanddelen kan worden ingezet. De inhoud van de beheerovereenkomst die aan de certificering ten grondslag ligt, wordt in beginsel enkel beperkt door de algemene grenzen van het civiele recht. Wel wordt de beheerstructuur van certificering snel complex, zeker als er sprake is van een stichting administratiekantoor als juridisch rechthebbende. Voor motieven die een kort tijdsbeloop hebben of voor vermogen met beperkte waarde is certificering daarom minder geschikt. Daarnaast is er op meerdere vlakken sprake van rechtsonzekerheid bij het gebruik van certificering als beheerstructuur. Zo is er bijvoorbeeld discussie over de vraag of een certificaat een vorderingsrecht is of een meer omvattend recht. Het onderzoek sluit af met meerdere aanbevelingen, waarbij één van de aanbevelingen is dat de wetgever certificeren van vermogen definieert als een (vorderings)recht sui generis.

Maaïke Steegmans

Op 1 oktober 2024 verzorgt Maaïke Steegmans in de kapel van de Stichting postacademisch onderwijs over haar onderzoek naar het beheer van familievermogen. De cursus is door de KNB, BMN (SOMN) en NOvA erkend: 3 PO/PE punten. Kosten: € 249,00.

Marije de Vries behandelt op 26 november 2024 belangrijke punten uit haar proefschrift over onwaarheid. Deze cursus is door de KNB, BMN (SOMN), EPN, VEAN, NOVEX en NOvA erkend: 3 PO/PE punten. Kosten: € 249,00.

Zie voor het uitgebreide onderwijsprogramma de pagina's 10 en 11 in deze Ponder.

Maaïke Steegmans

Het signet van de notaris (45)

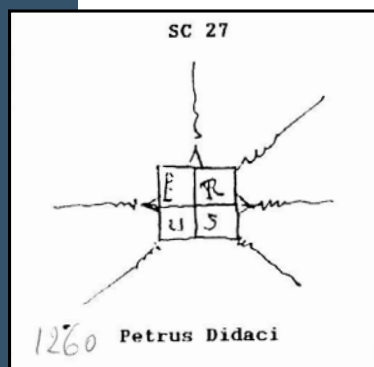
Santiago de Compostela

Iedereen weet dat Santiago de Compostela een bedevaartsplaats is. Slechts weinigen weten dat paus Clemens VII in 1526 aan Alonso III Fonsecaⁱ, aartsbisschop van Toledo, toestemming gaf om in Santiago de Compostela een universiteit te stichten, waaraan gestudeerd kon worden in de theologie, de beide rechten en de artes. Dit was de bekroning op het initiatief van de rijke notaris Lope Gómez de Marzoa, die daar in 1495 een gramaticaschool had gesticht, die in 1501 uitgebreid werd met een rechtenopleiding. De paus gaf de aartsbisschop (die kort tevoren nog aartsbisschop van Santiago was) toestemming om deze oude colleges te verenigen met de nieuwe universiteit en ervoor te zorgen dat er voldoende financiële middelen kwamen. In het archief van de universiteit zitten meer dan 300 originele oorkonden van schenkingen en retroacta van schenkingen aan de universiteit, teruggaand tot 1237ⁱⁱ. En deze oudste oorkonde is meteen een notariële, maar overgeleverd in een afschrift van omstreeks 1280. 87% van de oorkonden in het universiteitsarchief zijn opgesteld door notarissen. Het oudste signet in dit archief dateert van 1260 en is van Petrus Didaci, notaris in Santiago.

‘Het oudste signet in dit archief dateert van 1260 en is van Petrus Didaci, notaris in Santiago.’

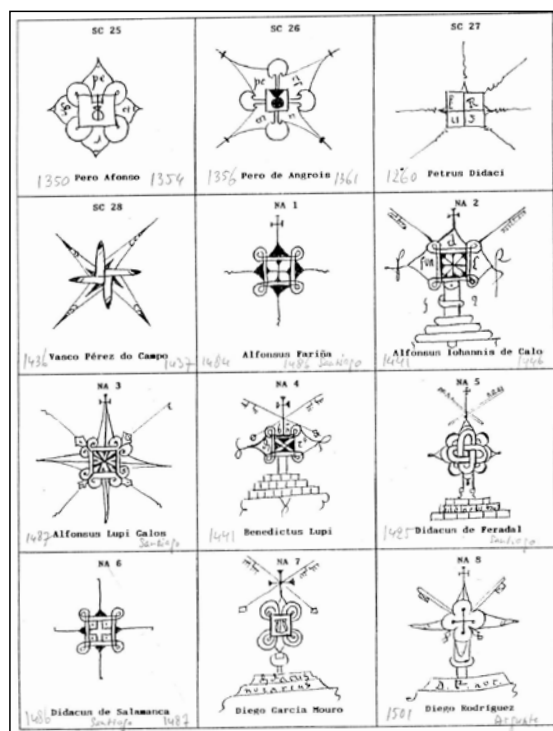
Het signet van Petrus Didaci uit 1260 (nr. SC 27) bevat een in vieren gedeeld vierkant met in het eerste kwartier de letters PE in ligatuur, in het tweede kwartier de letters TR in ligatuur en de resterende letters U en S in de beide onderste kwartieren. Daarmee is zijn naam compleet. De signetten NA 1 tot NA 8 zijn van pauselijke notarissen. Zes van hen tekenen in hun signet de sleutels van Petrus (de eerste paus), die toegang geven tot het hemelrijk.

Caspar van Heel

Het signet van Petrus Didaci uit 1260

In Galicië werden de notarissen benoemd door de koning van Castilië of door de paus. De koninklijke benoeming was delegerbaar, zodat ook de aartsbisschop van Santiago als heer over de stad en het “Terra de Santiago” notarissen kon benoemen. De pauselijke notarissen komen pas sinds 1410 in beeld en gebruiken meer dan de andere openbare notarissen het latijn. De eigen taal van Galicië, het galego komt voor het eerst voor in een notariële akte van 1284. Vanaf 1325 is het galego de meest gangbare taal voor de akten in het universiteitsarchief.

12 signetten van Spaanse notarissen uit de late Middeleeuwen

i Alonso III Fonseca (ca. 1475-1534) was een erudiet man, die in correspondentie stond met Erasmus. In 1527 doopte hij de latere koning Philips II van Spanje.
ii Maria Xosé Justo Martín en Manuel Lucas Álvarez, Fontes documentais da universidade de Santiago de Compostela. Pergameos da Serie BENS do Arquivo Histórico Universitario (Anos 1237-1537, Edición diplomática) (Santiago de Compostela 1991)

Imponderabilia

De miljoenste akte

Een van de getallen, die elke notaris voor zijn of haar praktijk kent, is het aantal gepasseerde akten. Het is één van de vele indicatoren hoe druk het op kantoor is. In het Stadsarchief van Amsterdam wordt ook het aantal aktes bijgehouden. In de depots van het archief ligt het kilometerslange archief van ruim 500 Amsterdamse notarissen uit de periode 1578-1915: tienduizenden dikke boeken en bundels. Daar bevinden zich vele miljoenen akten met daarin grotendeels onbekende details over bekende en onbekende Amsterdammers en passanten, over handel, scheepvaart, slavernij, persoonlijk bezit en erfenissen, maar ook ooggetuigenverslagen van ordinaire burenruizes of knokpartijen in herbergen en illegale speelhuizen.

In 2016 is besloten om deze (soms) zeer moeilijk te lezen stukken te ontsluiten voor eenieder, die geïnteresseerd is in het verleden van de inwoners van de stad. Samen met vrijwilligers van VeleHanden wordt akte voor akte geïndexeerd. Aanvullend worden de modernste Artificial Intelligence-technieken ingezet voor full-text transcripties. Dit voorjaar vierde het archief dat op deze manier al 1.000.000 aktes ontsloten zijn. Maar men is nog lang niet klaar. Dus er zal naast het harde werken nog vaak een mijlpaal gevierd kunnen worden.

Taart ter gelegenheid van het ontsluiten van 1 miljoen akten

Sabine Heijning doceert het IPR

Bezoek van de Universiteit Leuven

Eind maart bracht een groep Belgische studenten en docenten van de Katholieke Universiteit Leuven een bezoek aan Nederland om kennis te maken met het Nederlandse notariaat. Tijdens hun bezoek gingen ze langs bij de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB), Van Doorne en (natuurlijk) bij de Stichting tot Bevordering der Notariële Wetenschap. De zaal in de Van Eeghenstraat was helemaal vol. Bij de Stichting presenteerden Sabine Heijning, eigenaar van Het Notarieel Bureau, en Jean-Louis Van Boxstael, docent aan de Leuvense universiteit, samen verschillende IPR-casussen aan de academische gasten.

Klachten uit het oude Egypte

In de collectie van de Stichting bevinden zich ook diverse afbeeldingen van Egyptische schrijvers of klerken. Oud-Egyptische standbeelden en muurschilderingen beelden deze verre neef van de notaris voornamelijk in kleermakerszit af met een uitgevouwen papyrusrol op schoot en een kwast of pen in de rechterhand. Onlangs heeft een groep archeologen de necropolis van Aboesir, niet ver van Gizeh, onderzocht. Daar waren ook zo'n 30 schrijvers (van zo'n 5.000 jaar geleden) begraven. Omdat slechts 1% van de bevolking kon lezen en schrijven, genoten de schrijvers aanzien. Hun lichamen lagen dan ook in uitbundige tombes. De klerken verschilden ook in fysieke zin van hun tijdgenoten in het onderzoek. Zo vertoonden hun botten tekenen van artrose in de wervels van het rechter sleutelbeen, de

rechterschouder, de rechterduim, de rechterknie, de ruggengraat (vooral bij de nek) en tussen de schedel en onderkaak. Daarnaast vonden de onderzoekers aanwijzingen van overbelasting aan de opperarm, heupen en knieën en veranderingen in de rechterenkel. De bevindingen laten in ieder geval zien dat de klerken ondanks hun hoge sociale status een fysiek zware baan hadden.

[bron: www.archeologieonline.nl]

Foto van een beeldje van een Egyptische schrijver in lotus-houding. Op zijn schoot ligt een schrijfplank

Als wij er niet meer zijn

In dit gebouw klinkt al 130 jaar muziek. Nieuwe, oude, mooie, rare, verbijsterende, ontroerende muziek.

Waar wij ons wel eens zorgen over maken: zijn er – over dertig, veertig, vijftig jaar – ook nog mensen die hier komen luisteren?

Steeds minder kinderen maken kennis met wat we maar even noemen ‘klassieke’ muziek. Ligt dat aan die muziek? Aan scholen? Ouders? Wij weten het ook niet, maar we zijn er niet gerust op. Daarom organiseren wij veel educatieve concerten. Daar zien we telkens weer kinderen het wonder van muziek beleven.

Die muzikeducatie in Het Concertgebouw wordt voor maar een heel klein deel betaald door scholen en ouders. Het wordt vooral mogelijk gemaakt door Het Concertgebouw Fonds, door muzikliefhebbers die ons met donaties en legaten helpen bij het doorgeven van muziek aan volgende generaties. Wij nodigen u van harte uit hieraan mee te doen.

Nu of later.

